

โครงการ IPS's Special Lecture Series on Peace and Conflict Issues

เรื่อง The evolution of the international peace architecture

(พัฒนาการของการออกแบบสถาปัตยกรรมสันติภาพสากล)

บรรยายโดย Professor Oliver Richmond

University of Manchester, UK

วันพุธที่ 25 พฤษภาคม 2565 เวลา 15.30 - 17.30 น. ผ่านระบบ Zoom Meeting

ผู้ดำเนินรายการ: ดร. รุ่งรวี เกลิมศรีภิญโญรัช สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยากรบรรยาย: Professor Oliver Richmond, University of Manchester, UK

ผู้ร่วมอภิปราย: Dr. Norbert Ropers และ ผศ.ดร. ศรีสมภาพ จิตรภิรมย์ศรี สถาบันสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สรุปการบรรยายของ Professor Oliver Richmond

การมองสันติภาพโดยใช้วิธีการศึกษาแบบวิชาการได้โดยดูจากบริบทของศตวรรษที่ 21 เราจำเป็นต้องเข้าใจว่า สถานการณ์หรือเงื่อนไขเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีสงครามต่อต้านการก่อร้าย มีผลต่อประสิทธิภาพของโมเดลที่เราเคยใช้กันมา มีความสำคัญมากต่อวิธีการคิด เช่น การให้อิสระภาพแก่รัฐ การต่อต้านการทุจริต การประนีประนอมระหว่างรัฐ ระหว่างสถาบัน การก่อตั้งสถาบัน การก่อตั้งสถาบันในระดับภูมิภาคด้วย ซึ่งเราเห็นภายในกรอบแนวคิดระหว่างประเทศว่าด้วยกฎหมายในแง่ของแนวคิดพหุภาคีนิยม อย่างไรก็ตาม สถานการณ์โลกได้เปลี่ยนแปลงโดยตลอดในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา วิธีเข้าใจแนวทางที่เราเข้าใจมาตลอดก็เปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน การออกแบบสันติภาพสากลมีการเปลี่ยนแปลง มีพัฒนาการ มีการเคลื่อนไหวทางสังคม ระดับภาคประชาสังคม ไปจนถึงในระดับรัฐ สถาบันระดับนานาชาติ และทั่วโลกมองเห็นปัญหาเดียวกัน คือ ปัญหาเรื่องสงคราม เราจะจัดการสงครามออกไปได้อย่างไร

เครื่องมือที่จะพูดถึงในวันนี้คือ เครื่องมือที่เห็นในสถาปัตยกรรมสันติภาพสากล เป็นเครื่องมือที่เกิดขึ้นจากสงคราม เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในอดีต ที่เคยเป็นปัญหาใหญ่ในยุคสมัยหนึ่งซึ่งส่งผลต่อระเบียบสังคมโลก

ความขัดแย้งในประวัติศาสตร์ยังนานวันมีความซับซ้อนสูงขึ้น เครื่องมือต่างๆ ที่ทำออกมาจะกลับไปแก้ไขอดีต แต่มันจำเป็นที่จะต้องมองข้างหน้า เราจะจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างไร เครื่องมือต้องมีการปรับเปลี่ยนตลอดเวลา จึงมีความพยายามคิดในมุมที่กว้างขึ้น ในสิ่งที่เรียกว่า สถาปัตยกรรมสันติภาพสากล ที่ไม่ใช่เพียงแค่ระบบเดียว แต่ครอบคลุมและเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงทางสังคม วิธีสร้างสันติภาพแบบเสรีนิยม อุดมการณ์การเมือง และอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจ

สถาปัตยกรรมทางสันติภาพมีเป็นชั้นๆ ปัญหาหลายชั้น หลายเลเยอร์ สันติภาพสากลจะแบ่งเป็นชั้นและซ้อนทับกันอยู่ แต่ละชั้นที่สร้างขึ้นคือการกลับไปมองดูปัญหาที่เกิดขึ้นมาแล้ว กลับไปย้อนอดีตว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้าง

สถาปัตยกรรมทางสันติภาพสากล มีอยู่ 6 ชั้น (layer) ซ้อนๆ กันขึ้นไป แต่ละชั้นถูกสร้างขึ้นเพื่อรับมือกับสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต เช่น ความขัดแย้งในยุคอาณานิคม สงครามภายใน สงครามกลางเมือง สงครามเย็น และความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ เป็นต้น และเมื่อสถาปัตยกรรมทางสันติภาพมีพัฒนาการในเวลาที่ผ่านไป ก็พยายามก้าวให้ทันพลวัตที่มีผลต่อความขัดแย้งและสันติภาพ ซึ่งเป็นการตอบสนองปรากฏการณ์ต่างๆ ด้วย

Layer 1 ความสมดุลเชิงภูมิรัฐศาสตร์ของอำนาจที่ออกแบบเพื่อรับมือกับความขัดแย้งทางผลประโยชน์ระหว่างรัฐอุตสาหกรรมของชนชั้นนำกับจักรวรรดิ (A geopolitical balance of power designed to deal with the clash of interests between elite-led industrialized states and empires)

Layer 2 ระบบเวสฟาเลียแบบพหุนิยมที่แยกรัฐอธิปไตยออกมา เป็นระบบที่ออกแบบเพื่อรับมือกับชาตินิยมที่มากับสันติภาพแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยและสถาปัตยกรรมหลังสงครามแบบเสรีนิยมและสากลนิยม และออกแบบเพื่อทำงานกับการปลดปล่อยอาณานิคมอย่างช้าๆ ของโลกจักรวรรดินิยมและการล่มสลายอย่างเป็นระบบ รวมถึงแนวคิดชาตินิยมและชาติพันธุ์ชาตินิยมด้วย (A ‘pluralist’ Westphalian system of discrete sovereign states designed to deal with nationalism caused by stage (i) through the liberal democratic peace and a liberal cosmopolitan postwar architecture, designed to deal with the slow decolonization of the imperial world and its systemic clashes, as well as nationalism and ethno-nationalism)

Layer 3 การวิพากษ์เชิงมาร์กซิสต์ต่อสันติภาพทั้งในแบบของสังคมนิยมและแบบเสรีนิยมเพื่อสร้างความเท่าเทียมและภราดรภาพในระดับสากล (A Marxist-derived critique of both realist and liberal versions of peace designed to produce international equality and solidarity)

Layer 4 การสร้างสันติภาพแบบเสรีนิยมที่มีการทำซ้ำและประกอบไปด้วยข้อมูลกรอบแนวคิดด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเชิงหลังอาณานิคม, ลูกผสม และมีความซ้อนกันหลายชั้น ซึ่งออกแบบไว้เพื่อขยายสิทธิแต่ก็ยังรักษาระดับชั้นที่มีอยู่เดิมของสถาปัตยกรรมสากลอยู่ (Liberal peacebuilding in its later iterations, informed by a postcolonial and hybrid, multilayered framework of international relations designed to expand rights while maintaining the previous layers of the international architecture)

Layer 5 การสร้างรัฐแบบเสรีนิยมใหม่ และการกลับคืนสู่กระบวนการประกอบสร้างความมั่นคง และมีจุดเน้นที่ความมั่นคงของรัฐที่เติมเต็มโดยทุนระดับโลก (Neoliberal statebuilding, and a reversion to securitization and a focus on state security, complemented by global capital)

Layer 6 พลวัตเชิงดิจิทัลใหม่ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (ซึ่งต่อต้านระบบอำนาจลึกลับของความทันสมัยยุคอุตสาหกรรมและระบบรัฐที่นำเสนอใน layer ที่ 1-4) ซึ่งเปิดพื้นที่และขยายโอกาสไปยังตัวแทนภาคประชาสังคมระดับโลกและสิทธิต่างๆ หรือการอ้างสิทธิ์ทางการเมืองผ่านรูปแบบของอำนาจทางดิจิทัล (The newer ‘digital’ dynamics of international relations (as opposed to the analogue system of industrial modernity and the states system represented by i-iv), and which offers the potential

of extending the agency of global civil society and further expanding rights, or constraining political claims through a form of digital governmentality)

การพัฒนาสันติภาพมีความซับซ้อนมาก และในแต่ละชั้นเป็นการตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหาที่ไม่ได้ผลในชั้นก่อนหน้า โดยในชั้น 1 และ 2 เกิดขึ้นจากความขัดแย้งที่เป็นระบบ ชั้นที่ 3 มาจากสงครามเย็น และชั้นที่ 4 เป็นช่วงหลังสงครามเย็น จะเห็นได้ว่าพัฒนาการเหล่านี้ขับเคลื่อนด้วยสงคราม ซึ่งเป็นปัญหามาก เพราะสิ่งที่ได้รับมรดกตอนนี้คือสิ่งที่เกิดขึ้นจากสงคราม

การศึกษาเรื่องนี้จึงต้องทำความเข้าใจมุมมองของสถาปัตยกรรมสันติภาพมากขึ้น ให้เราดูว่าสงครามมาจากแหล่งไหน ทำไมจึงมีสงครามเกิดขึ้น มีปรากฏการณ์ใหม่ๆ ที่รุนแรงบ้างไหม พลวัตทางดิจิทัลต่างๆ เป็นอย่างไร หรือการติดตามสงครามที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น สงครามในยูเครน เทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์ต่างๆ จะสามารถนำไปใช้คาดการณ์อนาคตที่เราจะต้องรับมือในชั้นที่ 6 และรับมือกับปรากฏการณ์ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในสงคราม เช่น ความขัดแย้งในเมือง ความขัดแย้งทางดิจิทัล และความยั่งยืนในระบบนานาชาติ

ระบบสถาปัตยกรรมนี้มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซับซ้อนมากขึ้น แต่ก็มีความพยายามที่จะคาดการณ์ถึงความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ มีความตระหนักรู้มากขึ้น มีความยืดหยุ่นมากขึ้น และใช้ทรัพยากรมาก และอาจยังไม่เพียงพอที่จะรับมือได้ทุกปัญหา อย่างไรก็ตาม หากดูพัฒนาการการพัฒนาเป้าหมายความยั่งยืนของสหประชาชาติซึ่งเป็นผลมาจากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในแต่ละปีที่ผ่านมา การมีตัวชี้วัด SDG 16 ที่พูดถึงความยุติธรรม สิ่งแวดล้อม ความขัดแย้งในท้องถิ่น/ภูมิภาค แสดงให้เห็นว่ามีความเชื่อมโยงอยู่ระหว่างข้อเรียกร้องที่เกิดขึ้นจากประวัติศาสตร์ทางการเมืองต่างๆ ดังนั้น สิ่งที่เกิดขึ้นนี้เป็นผลมาจากการงานของหลายๆ ท่านที่พยายามศึกษาสถาปัตยกรรมสันติภาพ ศึกษาองค์ประกอบความขัดแย้งข้ามผ่านดินแดน พลวัตหลากหลาย นำไปสู่มิติทฤษฎีใหม่ๆ ให้เราทำความเข้าใจว่ามันมีความเชื่อมโยง มีความข้ามสายงาน ไม่ใช่มองมุมใดมุมหนึ่งได้เท่านั้น

สรุป สถาปัตยกรรมสันติภาพเป็นวิธีการทำความเข้าใจสิ่งที่มนุษย์พยายามจะทำในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา และมองเห็นสิ่งที่หลายครั้งเรามองข้ามไปทำให้เราตระหนักรู้ว่าในแต่ละชั้นที่เราสร้างขึ้นมา เพื่อรับมือกับช่องว่างที่มันเกิดขึ้น และเห็นสิ่งที่เรายังไม่ได้ทำ เป็นความพยายามเข้าใจพลวัตใหม่ๆ ของความขัดแย้งในโลกอีกด้วย